

Medenî Usul Hukuku

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Prof. Dr. Varol Karaaslan

Medenî Usul Hukuku

10. Bası

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2026

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1345
Sertifika no | Certificate Number: 77398

Filiz Kitabevi

Yayın No | Publication Number: 2026/95

Kitap Adı: Medenî Usul Hukuku

Book Title: Law of Civil Procedure

ISBN: 978-625-5007-04-9

DOI: doi.org/10.64161/filiz.9786255007049

Yazar(lar) | Author(s): Prof. Dr. Ali Cem BUDAK | orcid.org/0000-0002-3756-4964

Kurum | Institution: İstanbul Ticaret Üniversitesi | Istanbul Commerce University
Prof. Dr. Varol KARAASLAN | orcid.org/0000-0002-9139-5786

Kurum | Institution: Kocaeli Üniversitesi | Kocaeli University

Konu Kategorisi | Subject Categories: Medenî Usul Hukuku | Civil Procedure Law

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16,5 x 23,5 cm

Baskı Sayısı | Edition: 10th edition

Sayfa Sayısı | Pages: 594 pages

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül 2026 | September 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: İstanbul, Türkiye

Mizanpaj | Layout: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no: 77398)

© All rights reserved | Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri
San. ve Tic. Ltd. Şti.

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mollahüsrev Mah. Cemalyener Tosyalı Cad. No: 57A
Vefa-Fatih / İstanbul • Tel: +90 (212) 527 07 18
www.filizkitabevi.com • bilgi@filizkitabevi.com

Ali Cem Budak 1986 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş; 1990, 1991 ve 1997 yıllarında sırasıyla İstanbul, Londra ve Bremen Üniversitelerinde yüksek lisans ve doktora (*summa cum laude* derecesi ile) öğrenimlerini tamamlamıştır. İstanbul, Bremen, Koç, Yeditepe ve Kocaeli Üniversitelerinde araştırma görevlisi ve öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Medenî usul ve icra iflâs hukuku alanında aralarında *Making Foreign People Pay* (1999), *Medenî Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması* (2000), *İcra ve İflâs Hukukunda Kiralayanın Hapis Hakkının Korunması* (2003), *İpotegün Paraya Çevrilmesi* (2008), “*Kılı kırk yarma makinası*” – *Medenî Usul Hukukunda Kavram İctihadı ve Menfaat İctihadı* (2021), *Avrupa’da Hukuk Yargılamasının Kısa Tarihi* (2023) başlıklı eserlerin de bulunduğu kitaplar yayımlamıştır. Hâlen İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğretim üyesidir.

Varol Karaaslan 1997 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, 2004 yılında Münster Westfälische Wilhelms Üniversitesinde yüksek lisans, 2007 yılında da aynı üniversitede doktora eğitimini tamamlamıştır. *Internationale Zustellungen nach der EuZVO und der ZPO und ihre Auswirkungen auf die Anerkennung der Entscheidungen* (2007), *Medenî Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi* (2. Bası, 2019)) ve *Tacir Olmayan Gerçek Kişilerin Borç Tasfiye Usulü (Tüketici İflâsı)* (2021) kitaplarının yazarıdır. Hâlen Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğretim üyesidir.

Öğrencilerimize

ÖNSÖZ

Kitabın 9. basısından sonra Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda 7589 sayılı Kanun'la değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden en önemlisi kabul edildiği günden bu yana birçok belirsizliği beraberinde getiren ve önemli hak kayıplarına neden olan, uygulaması ile Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararlarına sebebiyet veren belirsiz alacak davasına ilişkin HMK m. 107 hükmünün ilga edilmesi, buna mukabil kısmî davayı düzenleyen HMK m. 109 hükmünde hem davayı değiştirme yasağına hem de zamanaşımına ilişkin olarak hak arama hürriyetini dikkate alan düzenlemeler yapılması olmuştur.

Bu noktada kitabımızın dördüncü basısının önsözünde kullandığımız şu ifadeleri tekrarlamakta yarar görüyoruz:

“HMK ile ilgili olarak geçen on yıla yakın sürenin genel bir muhasebesi yapılacak olursa, ön inceleme kurumunun, uyuşmazlıkların sulh/arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi, dava malzemesinin tahkikatın başında toplanması ve bu suretle yargılamanın hızlandırılması amacına ulaşmada başarılı olmadığı; velayetin kaldırılması gibi önemli çekişmesiz yargı işleri ile nüfus kütüklerinin sayfa birleşim yerlerinin mühürlenmesi gibi basit işleri aynı potaya koyan çekişmesiz yargı hükümlerinin gerek işlerin hızlandırılması gerekse hukukî himayeye özel ihtiyaç duyan dezavantajlı ilgililerin daha iyi himaye görmesi alanlarında bir iyileşme sağlamadığı; tahkime ilişkin, bu müesseseyi teşvik etmek üzere konulan yeni hükümlerin tahkim uygulamasında hissedilir bir artışa sebep olmadığı söylenebilir.

HMK, Türk hukuk yargılama usulünün gündeminde olan dava malzemesinin dilekçeler aşamasında toplanması kuralının hayata geçirilememesi; sadece bilirkişi raporunun veya diğer bir mahkemede görülen davanın sonucunun beklenmeye devam edilmesi gibi hususları tutanağa geçirmek için yapılan duruşmalar; birkaç aylık celse talikleri ile ilerleyen tahkikatın süratle neticelendirilmemesi; sözlü yargılamanın gerçek anlam ve önemine uygun bir şekilde cereyan etmemesi; kısa karar-gerekçeli karar ayrımıyla bütünlüğü zedelenen hükmün taraf dilekçelerinden “kesme yapıştirma” yoluyla nakledilen pasajlara “uyuşmazlığın ... kaynaklandığı anlaşılmıştır” ibaresiyle eklenen birkaç cümleden ibaret gerekçelerle yetinmesi; kanun yollarının uzun zaman alması ve “formül karar” şeklinde kaleme alınan temyiz ilâmlarının varlığını sürdürmesi gibi temel sorunların hiçbirinde tatbikatta hissedilebilir bir iyileşme sağlayamamıştır.

Bu kitabın yazarları yukarıda bir kısmına işaret edilen sorunları çözmek üzere HMK’da köklü değişiklikler yapılması gerektiği kanaatindedir. Bu bağlamda davanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağının -kötü niyet hâlleri müstesna olmak üzere- bilhassa talep sonucu bakımından terk edilmesi, kısmî davada zamanaşımına ilişkin uygun bir düzenleme yapıldıktan sonra belirsiz alacak davasına ilişkin hükmün kaldırılması, senetle ispat mecburiyetinden vazgeçilmesi, yeminin deliller arasından çıkartılması, tahkikatın bugün icra edildiği şekliyle mutlaka birbirini takip eden duruşmalar yoluyla yapılması usulünün bırakılması, çekişmesiz yargıya ilişkin hükümlerin aile mahkemeleri yargılaması usulü ile birlikte yeniden kanunî düzenlemeye tâbi tutulması gibi değişiklik önerilerimiz kitabın ilgili bölümlerinde tartışmaya açılmıştır.”

HMK’nın kabulünden bu yana yaklaşık on beş yıl geçtiği şu günlerde yukarıda sayılan önerilerimizden birinin (kısmî davada zamanaşımına ilişkin uygun bir düzenleme yapıldıktan sonra belirsiz alacak davasına ilişkin hükmün kaldırılması) gerçekleşmiş olmasından memnuniyet duymakla birlikte hukuk yargılamasının daha iyi bir hâle getirilmesi için önümüzde uzun bir yolculuk bulunduğu açıktır; yargı yolu ve göreve ilişkin meselelerle çokça mesai kaybedilmektedir; kararların bir kısmı gerçek anlamda gerekçe içermemektedir; verilen kararların isabet derecesi düşüktür; kanun yolları mahkemelerinin denetiminde de ciddi sorunlar bulunmaktadır ilh. Bu sorunların en azından bir kısmının kanunî düzenlemelerle giderilebileceği kanısındayız. Dijitalleşme ve yapay zekânın temel yargısal haklar ve veri güvenliğini dikkate alacak şekilde yargılama sistemimizde ne ölçüde kullanılacağı da tartışmaya değer bir diğer meseledir. Zaman bize değişimin kaçınılmaz olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Bu değişimin bir parçası olan ve meseleleri kavram hukukçuluğu kalıbından uzak kalarak hak arama hürriyeti penceresinden değerlendirmeye gayret ettiğimiz kitabımızın onuncu basısında kazâî içtihatlar güncellenmiş, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda değişiklikler yapan 7589 sayılı Kanun hükümleri metne işlenmiş, Anayasa Mahkemesinin HMK ile ilgili verdiği iptal kararları ile güncel Yargıtay ve bölge adliye mahkemesi kararları okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Bu vesileyle dizgiyi titizlikle yapan Vildan Yavuz’a ve değerli yayıncı Oğuzhan Oruç’un şahsında Filiz Kitabevinin tüm çalışanlarına teşekkür ediyoruz.

Kitabın okuyuculara yararlı olmasını dileriz.

Sütlüce, Umuttepe, Ağustos 2026
Ali Cem Budak / Varol Karaaslan

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR	XXI
GENEL KAYNAKÇA.....	XXV
ÖZET	XXVII
ABSTRACT	XXVII

§ 1- GİRİŞ..... 1

I. Medenî Usul Hukukunun Konusu	1
II. Medenî Usul Hukukunun Amacı	3
III. Medenî Usul Hukukunun Tarihî Gelişimi ve Bugünkü Medenî Usul Kanunumuz	6
IV. Medenî Usul Hukukunun Pozitif Kaynakları	11
V. Yargılama Hukuku Güvenceleri ve Medenî Usul Hukuku Bakımından Önemi	12
VI. Usul Hükümlerinin Zaman İtibariyle Uygulama Alanı	14
VII. Medenî Usul Hükümlerinin Yorumu	18
VIII. Usul Hukuku İşlemleri	20
IX. Medenî Usul Hukukunda İlmî ve Kazaî İctihatlar	23

§ 2- MAHKEME TEŞKİLATI VE YARGI GÖREVLİLERİ..... 27

I. Yargı Erki ve Adlî Yargı Mahkemeleri	27
II. Hâkimlik Mesleği	29
III. Hâkimlerin Bağımsızlığı.....	31
IV. Hâkimlerin Tarafsızlığı	33
V. Hâkimin Yasaklılığı ve Reddi	35
VI. Hâkimin Hukukî Sorumluluğu	37
VII. İstinabe.....	39
VIII. Avukatlık	40

§ 3- DAVANIN AÇILACAĞI MAHKEME (GÖREV VE YETKİ) 45

I. Davanın Hangi Mahkemede Açılacağı	45
A. Mahkemelerin Görev ve Yetkisi, Hak Arama Hürriyeti ve Tabii Hâkim İlkesi	45
B. Mahkemelerin Görevi	48
1. Görevle İlgili Temel Kurallar	48

2. Özel Görevli Mahkemeler	50
a) Sulh Hukuk Mahkemesi	50
b) Asliye Ticaret Mahkemesi	50
c) Tüketici Mahkemeleri	53
d) Diğer Özel Görevli Mahkemeler	55
C. Mahkemelerin Yetkisi	56
1. Genel Yetki Kuralı	57
2. Sözleşmeye Dayanan Davalarda Yetki	60
3. Haksız Fiil Davalarında Yetki	61
4. Mirastan Doğan Davalarda Yetki	61
5. Taşınmaz Davalarında Yetki	62
6. Karşı Davada Yetki	62
7. Şubeler ve Tüzel Kişilerle İlgili Davalarda Yetki	63
8. Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Davalarda Yetki	63
9. Yetki Sözleşmesi	64
D. Görevsizlik ve Yetkisizlik Hakkındaki Usulî Savunmaların İleri Sürülmesi	72
E. Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararı Üzerine Yapılacak İşlemler ve Yargı Yerinin Belirlenmesi	72
§ 4- YARGILAMA HUKUKU GÜVENCERLERİ VE YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELER	75
I. Yargılama Hukuku Güvenceleri	75
A. Adil Yargılanma Hakkı	75
B. Hukukî Dinlenilme Hakkı	78
II. Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler	80
A. Aleniyet İlkesi	81
B. Doğrudanlık İlkesi	83
C. Usul Ekonomisi İlkesi	87
D. Tasarruf İlkesi	88
E. Taraflarca Getirilme İlkesi	90
F. Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi	93
G. Tarafların Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Ödevi	99
H. Yargılamayı Hâkimin Sevk ve İdare Etmesi	101
III. Yargılama Hukuku Güvencelerinin ve Yargılamaya Hâkim Olan İlkelerin İhlali	101
§ 5- DAVADA TARAFLAR	103
I. Taraf Kavramı	103
II. İki Taraf Sistemi	104
III. Taraf Ehliyeti, Dava Ehliyeti ve Dava Takip Yetkisi	105
A. Taraf Ehliyeti	105

B. Dava Ehliyeti	111
C. Dava Takip Yetkisi	113
IV. Davaya Vekâlet	116
V. Tarafalara İlişkin Dava Şartlarının İncelenmesi	119
VI. Davada Tarafın Yanlış Gösterilmesi	120
§ 6- DAVA ARKADAŞLIĞI VE DAVAYA MÜDAHALE	123
I. Dava Arkadaşlığı	123
A. İhtiyarî Dava Arkadaşlığı	123
B. Mecburî Dava Arkadaşlığı	126
II. Fer'î Müdahale ve Davanın İhbarı	131
A. Fer'î Müdahale	131
B. Davanın İhbarı	135
III. Aslî Müdahale	137
IV. Cumhuriyet Savcısının Davada Yer Alması	140
§ 7- TEBLİGAT, SÜRELER, ESKİ HÂLE GETİRME VE ADLÎ TATİL	141
I. Tebligat	141
A. Genel Olarak	141
B. Tebligat Usulleri	142
C. Milletlerarası Tebligat	145
II. Süreler ve Eski Hâle Getirme	148
A. Süreler	148
B. Eski Hâle Getirme	150
III. Adlî Tatil	152
§ 8- DAVA TÜRLERİ	155
I. Giriş	155
II. Hukukî Himayenin Niteliğine Göre Dava Türleri	156
A. Eda Davası	156
B. Tespit Davası	157
C. İnşâî Dava	158
III. HMK'da Yer Verilen Diğer Dava Türleri	161
A. Kısmî Dava	161
B. Belirsiz Alacak Davası	163
C. Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)	170
D. Terditli Dava	172
E. Seçimlik Dava	172
F. Topluluk Davası	173

§ 9- DAVA ŞARTLARI VE İLK İTİRAZLAR	177
I. Dava Şartları	177
A. Mahkemeye İlişkin Dava Şartları	178
1. Türk Mahkemelerinin Yargı Yetkisinin (Yargı Hakkının) Bulunması	178
2. Yargı Yolunun Caiz Olması	178
B. Taraflara İlişkin Dava Şartları	183
C. Dava Konusuna İlişkin Dava Şartları	183
1. Hukukî Menfaat	183
a) Eda Davalarında Hukukî Menfaat	185
b) Tespit Davalarında Hukukî Menfaat	186
c) İnşai Davalarda Hukukî Menfaat	187
2. Derdestlik	188
3. Kesin Hüküm Bulunmaması	190
4. Gider Avansı	190
5. Teminat	192
6. Diğer Dava Şartları	193
II. Dava Şartlarının İncelenmesi	194
III. İlk İtirazlar	195
A. İlk İtirazların İleri Sürülmesi	196
B. İlk İtirazların İncelenmesi	196
 § 10- DAVA KONUSU, DAVANIN AÇILMASI VE KARŞI DAVA	197
I. Dava Kavramı ve Davanın Konusu	197
II. Davanın Açılması ve Dilekçeler Aşaması	202
A. Dava Dilekçesi	203
1. Dava Dilekçesinin Zorunlu Unsurları	203
2. Dava Dilekçesinin Zorunlu Olmayan Unsurları	206
B. Dava Açılması ve Sonuçları	210
C. Cevap Dilekçesi	213
D. Savunma Araçları	215
E. İkinci Dilekçeler Aşaması	220
III. Karşı Dava	221
 § 11- İDDİA VE SAVUNMANIN DEĞİŞTİRİLMESİ VE GENİŞLETİLMESİ YASAĞI VE ISLAH ...	225
I. İddia ve Savunmanın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı	225
II. Islah	231

§ 12- DAVANIN GERİ ALINMASI, DAVA KONUSUNUN DEVRİ, İRADÎ TARAF DEĞİŞİKLİĞİ...	237
I. Davanın Geri Alınması	237
II. Dava Konusunun Devri	238
III. İradî Taraf Değişikliği	239
§ 13- ÖN İNCELEME.....	243
§ 14- TAHKİKAT.....	249
I. İsticvap	251
II. Tarafların Dinlenmesi	253
III. Tutanaklar	254
IV. Dosyanın İşlemden Kaldırılması.....	255
V. Ön Sorun.....	257
VI. Bekletici Sorun.....	258
VII. Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması	260
§ 15- İSPAT VE DELİLLER.....	265
I. İspat Hukukuna İlişkin Bazı Temel Kavram ve Müesseseler	265
A. İspat Kavramı	265
B. İkrar.....	266
C. İspat Yükü.....	271
1. İspat Yüküne İlişkin Temel Kavramlar.....	271
2. İspat Yükü Bakımından Özellik Arz Eden Durumlar	273
D. İspat Ölçüsü	275
E. İspat Gücü	277
F. Somutlaştırma Yükü.....	278
G. Karineler.....	279
II. Deliller	282
A. Delil Sistemleri	282
B. Hukuka Aykırı Deliller	284
C. Delil Sözleşmeleri	287
D. Delillerin İleri Sürülmesi	288
E. Delil Türleri.....	294
1. Kesin Deliller	295
a) Senet	295
aa. Senet ve Belge Kavramları	295
bb. İspat Şartı-Geçerlilik Şartı Ayrımı.....	297
cc. Senetlerin İspat Gücü	298
dd. Senetlerin Üçüncü Kişilere Karşı İspat Gücü	301

ee. Senet ve Belgelerin Mahkemeye İbrazi	302
ff. Ticarî Defterlerle İspat	304
b) Yemin.....	307
c) Kesin Hüküm.....	310
2. Takdirî Deliller	310
a) Tanık Beyanı	311
aa. Tanıklıktan Çekinme	313
i. Kişisel Nedenlerle Tanıklıktan Çekinme	313
ii. Sır Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme.....	314
iii. Menfaat İhlali Tehlikesi Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme.....	315
bb. Tanık Beyanının Değerlendirilmesi.....	316
b) Bilirkişi	317
aa. Genel Olarak	317
bb. Bilirkişilik Kanunu ile Yapılan Düzenlemeler.....	317
cc. Bilirkişi Raporu	320
dd. Bilirkişi Raporunun Değerlendirilmesi.....	324
ee. Bilirkişinin Hukukî Sorumluluğu	325
c) Keşif.....	326
d) Kanunda Düzenlenmemiş Deliller	327
III. Senetle İspat Zorunluluğu.....	328
A. Temel Kural	328
B. Senetle İspat Zorunluluğunun İstisnaları.....	331
1. Ticarî Defterlerle İspat Usulünün Senetle İspat Zorunluluğu ile İlişkisi	331
2. Manevî İmkânsızlık Hâlleri.....	332
3. Maddî İmkânsızlık Hâlleri	332
4. Delil Başlangıcı	334
C. Senede Karşı Senetle İspat Zorunluluğu.....	335
§ 16- SÖZLÜ YARGILAMA VE HÜKÜM	339
I. Sözlü Yargılama	339
II. Karar ve Hüküm.....	340
III. Hükümün Tashihi, Tavzihi ve Tamamlanması	344
IV. Hükümün Etkileri ve Kesin Hüküm	345
A. Genel Olarak	346
B. Şeklî Anlamda Kesin Hüküm.....	346
C. Maddî Anlamda Kesin Hüküm	347
1. Maddî Anlamda Kesin Hükümün Unsurları	347
2. Kesin Hükümün Etkileri	348
a. Kesin Hükümün Olumsuz (Dava Şartı) Etkisi.....	348

b. Kesin Hükümün Olumlu (Kesin Delil) Etkisi	349
c. Yenilik Doğuran (İnşaî) Etki	351
d. Kesin Hükümün Unsur Etkisi	351
3. İlamların Belge Olarak Delil Teşkil Etmesi	353
4. Kesin Hükümün Kişi Bakımından Sınırları	354
5. Ceza Mahkemesi Kararının Hukuk Mahkemesini Bağlaması	355
§ 17- HÜKÜM VE USULÎ RET DIŞINDAKİ NİHAÎ KARARLAR	359
I. Giriş	359
II. Davaya Son Veren Taraf İşlemleri	360
A. Davadan Feragat ve Davayı Kabul	362
B. Sulh	364
III. Davanın Açılmamış Sayılması	367
IV. Davanın Konusuz Kalması	369
§ 18- YARGILAMA GİDERLERİ VE ADLÎ YARDIM	371
I. Yargılama Giderleri	371
II. Adlî Yardım	376
§ 19- BASİT YARGILAMA USULÜ	379
§ 20- GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA TEDBİRLERİ	383
I. Genel Olarak	383
II. İhtiyatî Tedbir	384
A. İhtiyatî Tedbir Türleri	385
B. İhtiyatî Tedbirde Yargılama Usulü	386
1. İhtiyatî Tedbirde Görev ve Yetki	386
2. Tedbir Talebi	387
3. İhtiyatî Tedbirde Teminat	387
4. İhtiyatî Tedbir Kararına İtiraz ve Kanun Yolu	388
5. İhtiyatî Tedbir Kararının Uygulanması ve Tedbiri Tamamlayan İşlemler	389
6. İhtiyatî Tedbir Dolayısıyla Tazminat	390
III. Delillerin Tespiti	390
§ 21- ÇEKİŞMESİZ YARGI	393
I. Genel Olarak	393
II. Çekişmesiz Yargı İşleri	396
III. Çekişmesiz Yargı İşlerinin Sınıflandırılması	396
IV. Çekişmesiz Yargı Organları	398

V. Çekişmesiz Yargıda Görev ve Yetki	398
VI. Bir İşin Yargılama Sırasında Çekişmesiz Olmaktan Çıkıp Çekişmeli Yargı Alanına Girmesi	399
VII. Çekişmesiz Yargıda İlgililer.....	401
VIII. Çekişmesiz Yargıda Üçüncü Kişilerin Yargılamaya Katılması	401
IX. Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü.....	402
A. Çekişmesiz Yargıda Yargılamanın Başlaması	403
B. Çekişmesiz Yargıda Yargılama Konusunun Belirlenmesi	403
C. Çekişmesiz Yargıda Re’sen Araştırma İlkesinin Uygulanması	404
D. Çekişmesiz Yargıda Yargılamanın Sona Ermesi.....	404
1. Talebin Geri Alınması, Feragat, Kabul ve Sulh	404
2. Nihaî Karar	404
E. Çekişmesiz Yargıda Kanun Yolları	405
1. Çekişmesiz Yargı Kararlarına Karşı İstinaf	405
2. Çekişmesiz Yargı Kararlarına Karşı İtiraz	407
a. Adın Değiştirilmesine İtiraz.....	407
b. Vesayet ile İlgili Çekişmesiz Yargı İşlerinde İtiraz	408
aa. Vasi Tayinine İtiraz	408
bb. Vasinin Azline İlişkin Sulh Hukuk Mahkemesi Kararına İtiraz	408
cc. Sulh Hukuk Mahkemesinin Vesayet Makamı Olarak Verdiği Kararlara İtiraz.....	408
§ 22- KANUN YOLLARI	411
I. Genel Bilgiler	411
II. HMK’nın Kanun Yollarına İlişkin Hükümleri	414
A. Kanun Yolları Hükümlerinin Zaman İtibarıyla Uygulanması	414
B. HMK’ya Göre Kanun Yolları	419
1. İstinaf	420
a. İstinaf Başvurusu	420
aa. Yetkili İstinaf Mahkemesi	420
bb. İstinaf Edilebilecek Kararlar.....	421
cc. İstinaf Gerekçesi ve Talep Sonucu.....	425
dd. İstinafa Hangi Tarihte Başvurulmuş Sayılacağı	425
ee. İstinaf Süresi.....	426
ff. İstinaf Dilekçesine Cevap ve Katılma Yoluyla İstinaf.....	428
gg. İstinaftan Feragat	428
hh. İstinafın İcraya Etkisi	429
b. İstinaf İncelemesi.....	432
aa. İstinapta Ön İnceleme	432

bb. İstinafta Esastan İnceleme	435
c. İstinafta Karar	438
aa. Bölge Adliye Mahkemesinin Duruşma Yapmadan ve Kesin Olarak Karar Vereceği Hâller	442
i. Davaya Bakması Yasak Olan Hâkimin Karar Vermiş Olması ve İleri Sürülen Haklı Ret Talebine Rağmen Reddedilen Hâkimin Davaya Bakmış Olması	443
ii. Mahkemenin Görevli ve Yetkili Olmasına Rağmen Görevsizlik veya Yetkisizlik Kararı Vermiş Olması veya Mahkemenin Görevli ya da Yetkili Olmamasına Rağmen Davaya Bakmış Bulunması.....	444
iii. Diğer Dava Şartlarına Aykırılık Bulunması	445
iv. Mahkemece Usule Aykırı Olarak Davanın veya Karşı Davanın Açılmamış Sayılmasına Karar Verilmiş Olması.....	446
v. Mahkemece Usule Aykırı Olarak Davaların Birleştirilmesine veya Ayrılmasına Karar Verilmiş Olması.....	446
vi. Mahkemece Uyuşmazlığın Çözümünde Etkili Olabilecek Ölçüde Önemli Delillerin Toplanmamış veya Değerlendirilmemiş Olması ya da Talebin Önemli Bir Kısmı Hakkında Karar Verilmemiş Olması	449
bb. Bölge Adliye Mahkemesinin Duruşma Yapmadan Esasa İlişkin Karar Vereceği Hâller	452
d. İstinaf İncelemesinde Yapılamayacak İşlemler	453
2. Temyiz	457
a. Temyiz Başvurusu	457
aa. Temyiz Edilebilecek Kararlar	457
bb. Temyiz Sebepleri ve Talep Sonucu	460
cc. Temyize Hangi Tarihte Başvurulmuş Sayılacağı.....	464
ee. Temyiz Dilekçesine Cevap ve Katılma Yoluyla Temyiz.....	464
ff. Temyiz Dilekçesinin Hangi Yargıtay Dairesine Gönderileceği (Yargıtay Daireleri Arasındaki İş Bölümü)	464
gg. Temyizden Feragat	465
hh. Temyizin İcraya Etkisi	465
b. Temyiz İncelemesi	466
aa. Temyizde Ön İnceleme.....	466
bb. Temyizde Esastan İnceleme	466
c. Temyizde Karar.....	467
d. Bozma Kararı Üzerine Yapılacak İşlemler.....	470
3. Kanun Yararına Temyiz.....	477
4. Yargılamanın İadesi	478

§ 23- TAHKİM.....	485
I. Giriş	485
II. Tahkim Hükümlerinin Uygulama Alanı	486
III. Tahkime Elverişlilik	488
IV. Tahkim Sözleşmesi	489
V. Tahkimde Görevli ve Yetkili Mahkeme	491
VI. Tahkim İtirazı	492
VII. Tahkimde Geçici Hukukî Koruma	492
VIII. Hakemlerin Seçimi	494
IX. Hakemlerin Kendi Yetkileri Hakkında Karar Vermeleri	495
X. Tahkim Yargılamasında Usul.....	496
XI. Hakemlerin Hakkaniyet ve Nasafet Kurallarına Göre Karar Vermeleri	497
XII. Hakem Yargılamasında Tebligat	498
XIII. Hakem Kararlarının İptali	499
XIV. Hakem Kararlarının İcra Kabiliyeti	501
XV. Hakem Kararlarına Karşı Yargılamanın İadesi	502
§ 24- ARABULUCULUK.....	505
I. Genel Olarak.....	505
II. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda Arabuluculuk.....	508
A. Arabuluculuk ve Arabulucular	508
B. Arabuluculuğa Elverişlilik	510
C. Arabuluculuğa İlişkin Temel Kurallar	512
D. Arabuluculuk Faaliyeti	513
III. Dava Şartı Olarak Arabuluculuk	516
A. Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Hakkındaki Genel Hükümler	516
B. İş Davalarında Arabuluculuk	520
C. Ticarî Davalarda Arabuluculuk	523
D. Tüketici Davalarında Arabuluculuk	524
IV. Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu.....	526
KAVRAMLARA GÖRE ARAMA CETVELİ	527
KANUN MADDELERİNE GÖRE ARAMA CETVELİ	539

KISALTMALAR

AAÜT	Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesi
ABD	Ankara Barosu Dergisi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Aile Mahk. K.	Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
aşa.	aşağıda
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Av. K.	Avukatlık Kanunu
AY	Anayasa
AYM	Anayasa Mahkemesi
b.	bent
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
Başv. No:	Başvuru numarası
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	bakınız
C.	Cilt
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
çev.	çeviren
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	dipnotu
E.	Esas
Ed.	Editör
E-duruşma Yönetmeliği	Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik
EÜHFD	Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD	Hukuk Dairesi

HFD	Hukuk Fakültesi Dergisi
HGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kanunu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	İstanbul Barosu Dergisi, İstanbul Barosu Mecmuası
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
İİD	Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi
İİK	İcra ve İflâs Kanunu
İTBFD	İktisadî ve Ticarî Bilimler Fakültesi Dergisi
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İÜEF	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İzBD	İzmir Barosu Dergisi
K.	Kanun, Karar
karş.	karşılaştırınız
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
kn.	kenar numarası
KTK	Karayolları Trafik Kanunu
m.	madde ¹
Mahkemeler Teşkilatı K.	5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
MERNİS	Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MİHBİR	Medenî Usul ve İcra İflâs Hukukçuları Birliği
MİHDER	Legal Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi
MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	Milletlerarası Tahkim Kanunu
MÜHFHAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NK	Nizasız Kaza
OJ	Official Journal of the European Union
RG	Resmî Gazete

¹ Sadece “m.” kısaltması ve madde numarası belirtilerek yapılan atıflar HMK’nın ilgili maddesine yapılmıştır.

Kısaltmalar

RGZ	Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
S.	Sayı
s.	sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
s. K.	sayılı Kanun
SMK	Sınai Mülkiyet Kanunu
T.	Tarih
TAAD	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	Türk Medeni Kanunu
TNB	Türkiye Noterler Birliği
TTK	Türk Ticaret Kanunu
vd.	ve devamı
Yasa HD	Yasa Hukuk Mevzuat ve İçtihat Dergisi
YD	Yargıtay Dergisi
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi
Yönetmelik	Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik
yuk.	yukarıda
YÜHFD	Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GENEL KAYNAKÇA

- Alangoya, H. Yavuz, Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul: Nemaş Matbaası, C. 1, 2000, C. 2, 2001.
- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren Yıldırım, Nevhis, Medenî Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
- Ansay, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Bası, Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1960.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, Medenî Usul Hukuku, 11. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2025.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin, Medenî Usul Hukuku, 8. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2025.
- Berkin, Necmeddin, Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul: Hamle Matbaası, 1969.
- Bilge, Necip/Önen, Ergun, Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Bası, Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978.
- Budak, Ali Cem, Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 15. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2025.
- Erdemir, İlter, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 1, 2. Bası, Ankara: Sim Matbaacılık, 1998.
- Görgün, Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet, Medenî Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2025.
- Karafakih, İsmail Hakkı, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1952.
- Karşı, Abdurrahim, Medenî Muhakeme Hukuku, 5. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020.
- Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6 Cilt, 6. Bası, İstanbul: Demir Demir, 2001.
- Kuru, Baki, Medenî Usul Hukuku El Kitabı, 2 Cilt, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020 (Kuru, Usul El Kitabı).
- Muşul, Timuçin, Medenî Usul Hukuku, 3. Bası, Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.
- Önen, Ergun/Öztek, Selçuk, Medenî Yargılama Hukuku, 2. Bası, İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2026.
- Öztek, Selçuk, Türk Medenî Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 341-m. 373 Şerhi), Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021 (Öztek, İstinaf ve Temyiz).

- Pekcanıtez, Hakan, Medenî Usul Hukuku, (Ed. Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya), 3 Cilt, 15. Bası, İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017 (Pekcanıtez/yazar).
- Postacıoğlu, İlhan E., Medenî Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1975.
- Postacıoğlu, İlhan/Altay, Sümer, Medenî Usul Hukuku Dersleri, 7. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.
- Sungurtekin Özkan, Meral, Türk Medenî Yargılama Hukuku, İzmir: Barış Yayınları, 2013.
- Tanrıver, Süha, Medenî Usul Hukuku, 1. C., 4. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021; 2. C., 2. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2022 (Tanrıver, Usul).
- Ulukapı, Ömer, Medenî Usul Hukuku, Konya: Mimoza Yayınları, 2014.
- Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2014 (Umar, Şerh).
- Üstündağ, Saim, Medenî Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul: Nesil Matbaacılık, 2000.
- Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 4 Cilt, 4. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021 (Yılmaz, Şerh).

Yararlanılan İnternet Kaynakları ve Veri Tabanları

www.e-uyar.com	(e-uyar)
www.hudoc.echr.coe.int	(aihm)
www.hukukturk.com	(hukuktürk)
www.kazanci.com.tr	(kazancı)
www.legalbank.net	(legalbank)
www.lexpera.com.tr	(lexpera)
www.uyusmazlik.gov.tr	(uyuşmazlık)
www.yargitay.gov.tr	(yargıtay)
www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr	(yim)

LAW OF CIVIL PROCEDURE

ÖZET

Medenî usul hukuku ders kitabı olarak hazırlanan bu eserde; ispat ve delilleri de içine alacak şekilde ilk derece yargılaması, kanun yolları, ihtiyarî ve mecburî arabuluculuk ve tahkim konuları hak arama hürriyetini ön planda tutacak bir yorum yöntemiyle okuyucuya aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Medenî usul hukuku, temel yargısal haklar, kanun yolları, tahkim, arabuluculuk.

ABSTRACT

This is a textbook on law of civil procedure containing undergraduate courses on first-instance proceedings including evidence and appeal proceedings as well as commercial arbitration and ADR. The authors approach to the matter places procedural guarantees at the forefront.

Key words: Turkish law, civil procedure, procedural guarantees, appeal proceedings, commercial arbitration, ADR.